

107599

Kün et ufdrag: Elverumsfüt-  
maktan

C. J. H A M B R O

DE FØRSTE  
MÅNEDER

*side 34-39*

NORSK UTGAVE

*J. Johnson*



OSLO 1945

FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO.

(W. NYGAARD)

*87*

Ad side 34 i Hambro's bok fra 1945 :De første måneder (norsk utgave !!) Den første tredjedel av siden handler om det som har gått under betegnelsen :ELVERUMSFULLMAKTEN , "laget" av C.J.HAMBRO.

Hele fremstillingen er spikende gal ! Hambro fremsatte hele tre forslag, som i tur og orden ble endret under debatten om dette forslaget. DET BLE IKKE VOTERT; OG DET BLE IKKE VEDTATT NOE SOM HELST ! Innvendingene var mange, så derfor .. Det ble i samme "åndedrag" oppnevnt to konsultative statsråder, til å bistå regjeringen på vegne av stortinget, dersom dette ikke kunne fungere. Deres ,de konsultative statsråders oppnevning, ble det votert over, og endog meddelt offisielt i tre Hedemarksaviser 11.april 1940.

I en fylldig saksmappe om bruk, og ikke minst MISBRUK av "Elverumsfullmakten" -den imaginære sådanne, er overbevisende stoff å finne i den såkalte "Kristian Asdahl-mappen". Denne forefinnes i INO's arkiv (1994/95) og i STIFTELSEN NORSK OKKUPASJONSHISTORIS ARKIV. Professor Hans Frederik Dahl (historiker) har den også. Ennvidere i Ragnar S.Grude's arkiv. C.J.Hambro fraskriver seg i 1947 denne fullmaktens legalitet !! På side 102 , i boken HISTORISK SUPPLEMENT (Aschehougs forlag) ses det klinkende klart.

Denne "fullmakten" er brukt som "belegg" for å kunne lage lover i London under krigen, til bruk mot politiske motstandere (opposisjonen) under krigen, men etter dens slutt !! OG: med tilbakevirkende kraft !!!!! Dette mislikte nok Hambro, at sosialistene og kommunistene gjorde... Dog: han "solte seg" nok litt av å være far til "denne laus-ongen" han tilsist ble hedret for, og tjente penger på ved å rekonstruere i Norsk Fjernsyn i første av 1960-årene (sv/hv). Det ble avduket byster av ham, (på Elverum, i Bergen) hvor "fullmakten" ble særlig fremhevet. Det vil skje "noe" også i 1995, i Oslo. omkring den 9.april. Det protesteres mot dette "misbruket", ved å fokusere på "fullmaktens" eksistens, som en verdifull forjeneste: at HAMBRO har laget noe som ikke finnes!

Den 25.10.1994 (Ragnar S.Grude) *Ragnar S. Grude*

*Klambo: "De friske mændene" 1915*

34

Det var fuldkommen klart for oss alle at det kunde ikke bli flere møter av Stortinget så lenge tyskerne var i Oslo og alle de viktigste byer i landet i fiendens hender. Derfor foreslog jeg<sup>1</sup> at Stortinget skulde bemyndige Regjeringen til å ta ethvert skridt og treffe enhver forføyning som findes nødvendig under de bestående krigsforhold. Forslaget blev bifaldt enstemmig og uten debat. Efter at dette var avgjort, spurte en av «de vilde» representanter presidenten efter hvilken paragraf i grunnloven Stortinget kunde delegere all sin myndighet til Regjeringen. En av tingets jurister svarte at en slik beslutning var selve kjernen i grunnloven hvis første paragraf lyder:

«Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.»

Flere bemerkninger blev ikke gjort. Fra presidentstolen blev det så uttalt at det formodentlig kunde bli nødvendig for Kongen og Regjeringen å forlate norsk territorium for å være i den stilling at de kunde fortsette å forsvare Norges uavhengighet overensstemmende med Stortingets beslutning. Dette blev godkjendt uten noen innvending. Det blev så enstemmig besluttet å utsette Stortingets forhandlinger inntil det kunde tre sammen i fuld frihet. Men før stortingsmøtet blev hevet, bad Regjeringen de tre opposisjonspartier om å utpeke et par representanter som Regjeringen kunde rådføre sig med hvis det skulde bli umulig å få et fuldtallig møte av gruppestyrer. Efter forslag fra presidenten blev det utpekt to medlemmer fra hver gruppe. Påny bad mitt parti mig om å motta hvervet; men jeg svarte nei fordi jeg følte

<sup>1</sup> Foreslog — ikke som representant, men som Stortingets tillidsmann. Formelen er: «Presidenten foreslår».

35

at jeg kunde tjene Norge bedre ved å være helt fri og til disposisjon for Konge og regjering, og fordi jeg også mente at det var klokere at presidenten representerte Stortinget som sådant og ikke et enkelt parti på Stortinget.

Før møtet blev hevet, sang representantene to vers av fedrelandssangen.

Jeg deltok så i en konferanse med alle regjeringsmedlemmer, og det blev bestemt at jeg skulde reise til Sverige med én gang. Med Oslo i tyske hender måtte norsk utenrikspolitikk i stor utstrekning dirigeres over Stockholm. Vi hadde et stille håb om å kunne kjøpe i Sverige både ammunisjon, våben og andre krigsfornødenheter. Vi hadde ennu noen tanker i vårt sind om en felles nordisk politikk og felles nordiske interesser. Vi ventet ikke og aktet ikke å be om hjelp, finansielt, materielt eller militært, men forestillet oss at svensk neutralitet mot Norge vilde bli av nogenlunde samme art som norsk neutralitet likeoverfor Finland i den siste krig. Vi bad ikke om mere.

Nygaardsvold var meget trett og var gått tilsens. Det var ingen stoler i hans lille værelse. Jeg satte mig på sengekanten hos ham for å ha en siste samtale før jeg drog; og igjen bad han om at Regjeringens byrder måtte bli løftet fra hans skuldre. Jeg forklarte ennu engang hvorfor jeg mente at det var umulig, trykket hans hånd og sa farvel.

Kongen hadde besluttet å sende Kronprinsessen med sine tre barn (på henholdsvis ti, otte og tre år) over grensen for å ta opphold hos hendes foreldre (prins Carl og prinsesse Ingeborg). Det var umulig å ligge på flukt og være i stadig fare dag og natt med tre små barn.

Kongen og Kronprinsen var bilt med hende til Nybergsund, sytti kilometer nord-nordost fra Elverum, tredive kilometer fra grensen.

Regjeringen gav mig en udmerket bil som tilhørte statspolitiet, med en politiofficer som chauffør. Den svenske chargé d'affaires, som var kommet til Elverum, gav mig et ganske særlig visum til å komme over grensen. Vi kjørte fra Elverum ved 10-tiden om kvelden og bilte for fuld fart over islagte veier, mange steder mellem høie snemurer. Det var en ensom vei, og vi skled ut i en av de mange kurver, var like ved å gå utfor, men blev sittende trygt i snemuren. Det var umulig å få bilen ut. Det var lang vei til nærmeste gård. Vi hadde ikke annet å gjøre enn å vente. En stund efter kom det tre biler, og vi stoppet dem. I bilene var det britiske legasjonspersonale fra Oslo. De forsøkte å komme over til Sverige, for tyskerne angrep Elverum. Vi forsøkte å få vår bil ut ved hjelp av den britiske legasjon; men deres biler var ikke sterke nok. De var overmåde venlige og hjalp mig til å finde plass i en av de overfylde bilene. Og jeg fortsatte reisen med en av deres stenografer på fanget. — Hun sov snart trygt. Vi kom til Nybergsund med pomp og pragt ved midnattstid. Det britiske reiseselskap hadde ikke noe visum til Sverige — og jeg utstyrte dem med et blomstrende dokument til de svenske myndigheter — det viste sig heldigvis å være et virkelig sesam — og sluttet mig så til Kongen og Kronprinsen som satt i den ene opvarmede «salon» på den lille skysstasjon. Med dem var bare hofchef Wedel i sin gamle majors-uniform og forsyningsministeren, hr. Lie. Jeg tror at det begyndte å gå opp for oss alle at vi hadde fått svært lite mat i de siste otteogtyve timer, og at det var bitterlig koldt. Vert-

inden laget oss en kop varm kaffe. Det stod en skål med noe hvitt i på bordet. Kronprinsen tok en teskje av det i sin kop og gjorde en fæl grimase da han tok en slurk. Det hvite var salt; og der var ikke noe sukker. Heldigvis hadde jeg en liten eske sakkarin-tabletter i vestelommen; — mitt eneste forsøk på å slanke mig og bringe mine dimensjoner under kontroll hadde været å gi opp sukker. Og sakkarintablettene kom vel med. Jeg savnet faktisk min eske med sakkarin da jeg kom til Stockholm, og fandt senere ut at forsyningsministeren i loyalitet mot sin stilling og med vanlig åndsnærværelse hadde puttet esken i lommen. Da jeg traff ham på Tromsø seks uker senere, var han meget stolt over at det enda var en del tabletter igjen.

Vi drøftet den nærmeste fremtid og prøvde å avgjøre hvorhen Kongen skulde dra hvis Elverum blev tatt. Kongen og Kronprinsen hadde ingen tanke om å gå inn i Sverige. Det kunde være ubekvemt for den svenske regjering, og det vilde formodentlig bety at Norge blev utlevert til tyskerne. Vi følte at det beste de kunde gjøre, var å dra nordover fra Nybergsund og så vestover til Rena eller til Rendalen.

Vi drøftet også sammensetningen av Quislings såkaldte regjering. De fleste av navnene var helt ukjent for Kongen; men han kjendte Quislings forsvarsminister, major Hvoslef, og ytret at det vilde være ham en personlig sorg om det skulde vise sig at Hvoslef var forræder. Kongen visste at hans politiske begreper hadde været i temmelig stor forvirring; men Kongen trodde at han var en sand fedrelandsvenn. Det var derfor han var blitt utnevnt til leirkommandant på Gardermoen kort tid før.

Mens vi satt og snakket, faldt Kronprinsen i søvn over bordet. Kongen smilte og sa: «De unge er lykkelige. De kan alltid sove.»

Vi prøvde å overtale Kongen til å legge sig og få et par timers søvn. Han svarte at de få soveværelser var allerede optatt av noen stortingsrepresentanter som var kommet før ham. Jeg hevdet at de aldri vilde tilgi mig det hvis de ikke blev jaget ut av sengene. De blev vekket og kort tid efter var det ordnet med to soveværelser, og Kongen og Kronprinsen gikk tilsengs omkring 2.30 om morgenen og fikk et par timers hvil.

Major Wedel — han er 65 år gammel<sup>1</sup> — tok setet ut av tre stoler, la dem sammen, rullet kappen sammen under hodet og la sig på gulvet. Jeg la føttene opp på en annen stol og faldt i søvn hvor jeg satt.

Vi fikk henvendelse tre timers søvn. Da kom den finske chargé d'affaires tumlende inn, fulgt av noen av våre venner fra Elverum. Vi fikk vite at det tyske angrep på Elverum var slått tilbake med ganske store tap for tyskerne og at flere av Regjeringens medlemmer var på vei til Nybergssund. — Plutselig dukket min chauffør opp. En stor lastebil var kommet forbi og hadde trukket hans bil ut av sneen.

Kongen og Kronprinsen kom fra sine værelser. Kongen leverte mig et brev til sin søster, prinsesse Ingeborg, og Kronprinsen gav mig et bud til Kronprinsessen som nu var på Selen Turisthotell, noen og firti kilometer øst for grensen.

Vi hadde svært litet penger med — alle var reist fra Oslo før noen banker var oppe — men Kronprinsen gav

<sup>1</sup> I 1940.

mig 200 kroner til å begynne med i Sverige. Dermed reiste jeg.

Da jeg var kommet over grensen drog jeg til Selen, hvor jeg fikk en tidlig frokost og hadde en samtale med den polske minister som også var kommet over grensen om natten. Hr. og fru Neumans sjelstyrke og rolige værdighet hadde virket inspirerende på mig helt fra den dag Polen blev angrepet, og jeg lærte meget av ministerens innsikt i europeisk politikk. Efter min samtale med ham bad jeg om å få snakke med Kronprinsessen, og hun kom ned vidunderlig rolig og fattet. Jeg gjorde undskyldning fordi jeg var så uflidd og sa at jeg hadde ikke hatt tid til å barbere mig. Hun lo og svarte: «Ikke jeg heller.» Vi hadde en lang samtale, og hun bad mig gå like til hennes mor i Stockholm og forsikre hende om at hendes datter og barnebarn var helt friske og ved godt mot. Så drog jeg til nærmeste jernbanestasjon for å få morgentog til Stockholm.

Toget kom inn ved ti-tiden om aftenen. Meldingen om at jeg skulde komme må ha gått i forveien; for på platformen blev jeg møtt av en flokk unge nordmenn fra Stockholm. Formannen for Det Norske Selskap i Stockholm, hr. Sundt var der, og en del unge norske frivillige på vei tilbake fra Finland. De vilde alle sammen trykke min hånd og forlangte å bli sendt over grensen for å slåss med tyskerne. Hr. Sundt holdt en kort tale, jeg svarte; de sang «Ja, vi elsker», og jeg drog avgårde til mitt hotell.

Første akt av min personlige «krigshistorie» var avsluttet.